

 SAGA
EGMONT

TARU & TARMO
VÄYRYNEN

RAUDANLUJA

VUORILEIJONAN VARJO 9

Taru Väyrynen

Tarmo Väyrynen

Raudanluja

SAGA Egmont

Raudanluja

Cover image: Shutterstock

Copyright © 2017, 2021 Taru Väyrynen, Tarmo Väyrynen and SAGA
Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726950724

1st ebook edition

Format: EPUB 2.0

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga Egmont - a part of Egmont, www.egmont.com

Luku 1

Kooran linnan kirjaston raskas tammiovi oli auki, niin kuin se tapasi päivisin olla. Raino pysähtyi kynnykselle ja katsoi isäänsä Verrakaa, joka istui kirjastosalissa, mistä hänet useimmiten löysi tähän aikaan. Verrakalla oli työhuone kirjaston perällä, mutta hän meni sinne vain halutessaan lukea tai kirjoittaa ilman häiriötä, ja joskus hän vetäytyi sinne jonkun kanssa, joka halusi kahdenkeskistä keskustelua. Jos Verraka oli työhuoneessaan, hänen luokseen sopi mennä vain tärkeästä syystä. Jos hän oli kirjaston yleisellä puolella, häntä sai puhutella vapaasti, vaikka hän olisi ollut parhaillaan lukemassa tai kirjoittamassa. Hän ei häiriintynyt keskeytyksestä, ja syventyi sen jälkeen taas vaivattomasti siihen, mitä oli ollut tekemässä.

Kirjastossa oli nyt hiljaista, mutta Raino tiesi, että Verraka saattoi keskittyä lukemaan ja kirjoittamaan, vaikka ympärillä olisi ollut paljonkin hälinää. Verraka arveli sen johtuvan siitä, että hän oli saanut jo nuorena sotilaskoulutuksen ja viettänyt suurimman osan ajastaan miesjoukkojen seassa. Lukemiseen ja kirjoittamiseen ei ollut rauhaa, vaan se oli opittava tekemään häiriöstä välittämättä. Hän oli pian kohonnut päällystätehtäviin ja lopulta Vuorimaan armeijan ylipäälliköksi. Silloin oli pystyttävä nopeasti jättämään muut asiat sivuun, hoidettava välitöntä toimintaa vaativa tilanne, ja palattava taas siihen, mikä oli jäänyt kesken.

Kirjaston ikkunat olivat pienet, ja siellä oli keskipäivälläkin hämärää. Verrakalla oli valonaan

öljylamppu. Hän oli selin oveen ja kirjoitti. Kevyen viittansa hän oli heittänyt tuolin selustalle, ja hän nojasi vasenta kyynärpäätänsä pöytään. Hihaton paita jätti paljaaksi käsivarren. Katsoessaan sitä Raino muisti, miltä isän hartiat ja käsivarret olivat näyttäneet ennen hänen haavoittumistaan, joka oli vienyt hänen voimansa ja kuihduttanut mahtavat lihakset. Nyt käsivarsi näytti liikuttavan voimattomalta, sillä iho ei ollut edes viidessä vuodessa sopeutunut uuteen tilanteeseen, vaan riippui kuin liian iso vaate.

Raino karkotti nopeasti säälivät ajatukset. Isän kuntoa ei pitänyt verrata siihen, mitä se oli aikaisemmin ollut. Nykyisellään isä oli kuin kuka hyvänsä terve ja reipas viisikymmentävuotias. Hän liikkui paljon ja osallistui edelleen myös sellaisiin Sirpin sotilaille ja sotilasharjoittelijoille järjestettyihin harjoituksiin, joissa ei ollut mukana aseiden käsittelyä. Ennen hän oli ollut niissä voittamaton ihanne muille. Nykyisin hän saattoi joskus päästä samalle tasolle kuin joukon heikoimmat, mutta hän suhtautui siihen huvittuneesti hymyillen. Hän ei tuntunut kaipaavan entisiä voimiaan. Hän oli jo pitkään ennen niiden menettämistä luopunut sotilasurasta ja keskittynyt tutkimaan ja täydentämään Kooran linnan kirjaston kokoelmaa. Siinä ohessa hän opetti halukkaille lukutaitoa ja keskusteli mielellään niin luetun sisällöstä kuin muustakin, mistä hänen mielipidettään kysyttiin. Sirpiläiset nimittivät häntä opettajaksi, mutta häneltä pyysivät neuvoja myös henkilöt, joita ei sopinut kutsua oppilaiksi. Eräs heistä oli Sirpin hallitsija Moiri.

Tena ei tällä hetkellä ollut kirjastossa, vaikka hän tapasi käydä siellä päivittäin. Tena oli opiskellut Verrakan johdolla ainakin kymmenvuotiaasta asti. Verraka tosin sanoi, ettei hän ollut varsinaisesti opettanut Tenaata, eikä ketään muutakaan, ellei neuvomista

lukutaidon alkeissa pidetty opettamisena. Sen jälkeen hän oli vain ollut käytettävissä, jos joku halusi keskustella, ja neuvonut pyydettäessä. Tena oli käyttänyt sitä mahdollisuutta jatkuvasti, ja teki yhä niin.

Verraka kuivasi mustekynän pienellä kangaspalalla ja laski kynän telineeseensä. Sitten hän sulki mustepullon ja tarkasteli kirjoittamaansa. Hän hymyili hiukan samaan tapaan kuin hän joskus hymyili katsoessaan vaimoaan Oosaa. Tuollaisena hän vaikutti levolliselta ja onnelliselta.

Verrakan tiedettiin olleen nuorempana kiivas ja niin loukkaantumisherkkä, että hänen raivokohtauksiaan oli joutunut pelkäämään, mutta nykyisin häntä pidettiin kärsivällisenä ja ystävällisenä. Raino osasi tulkita isänsä mielialat paremmin. Pieni otsan rypistyminen ja silmien ilmeen tuskin havaittava muutos riitti viestittämään hänelle, että Verraka pahastui jostain. Niin kävi usein, mutta Verraka hillitsi itsensä nopeasti ja vaikutti kohta taas täysin rauhalliselta. Joskus Verraka näytti hyvin surulliselta, mutta huomattessaan Rainon katseen hän muuttui heti levollisen ilmeettömäksi. Ja toisinaan, mutta vain harvoin, Verraka äkkiä vetäytyi pois muiden seurasta. Raino tiesi, että silloin hänellä oli synkkä hetkensä. Jos Oosa oli paikalla, hän meni kiireesti miehensä luo, mutta Rainoa hän oli neuvonut, että Verraka piti silloin jättää rauhaan. Raino ymmärsi sen. Hänellä oli samankaltainen luonne kuin isällä, ja hänkin halusi olla yksin synkkinä hetkinään. Hänellä ei ollut ketään, joka olisi pystynyt lohduttamaan silloin. Vielä vähän aikaa sitten oli ollut Tena, mutta sitten Tena oli alkanut karttaa häntä, eikä hän itsekään pystynyt lähestymään Tenaata.

Tena oli ollut yksitoistavuotias, kun Raino oli tutustunut häneen. Tyttö oli jo silloin ollut siirtymässä lapsuudesta kohti naiseutta, ajatuksiltaan ja tunteiltaan

vielä enemmän kuin ulkoisesti. Raino oli ollut viisitoistavuotias, mutta hän oli kasvanut ja varttunut vuorimaalaisen sataman ilotalon karuissa olosuhteissa, ja hänen tunne-elämässään oli ollut paljon lukkoja. Tena lähestyi häntä tavalla, jossa oli lapsen luottavaisuutta, ja he ystävästyivät. Raino ei enää ollut sukupuolisesti täysin kokematon, mutta oli ilotalossa näkemänsä ja kuulemansa perusteella kehittänyt niitä asioita kohtaan vastenmielisyyden. Siksi hänellä ei aluksi ollut kiusausta käyttäytyä Tenaata kohtaan sopimattomasti. Heistä tuli läheiset ystävät, he keskustelivat opinnoistaan ja maailmankatsomuksestaan, ja myös tulevaisuudesta, jota he vähitellen alkoivat pitää yhteisenä.

Miehistyminen toi kuitenkin mukanaan yhä vahvempia haluja, joiden kohteeksi Tena oli liian nuori. Kun halut kävivät ylivoimaisiksi, Raino etsi niitä tyydyttämään naisia ja tyttöjä, joiden tiedettiin antautuvan helposti tilapäiseen suhteeseen. Ne asiat eivät kauan pysyneet salassa, ja kuultuaan niistä Tena oli ollut hyvin loukkaantunut, mutta eniten siitä, että Raino ei ollut uskoutunut hänelle. Tena oli vakuuttanut ymmärtävänsä. Hän oli lukenut kirjoista, että halut saattoivat olla hyvin voimakkaita, ja hän oli keskustellut asiasta myös Verrakan kanssa. Verraka oli rehelliseen tapaan kertonut, että toisinaan hän oli ollut täysin kykenemätön hillitsemään itseään.

Rainon ystävyys Tenaan kanssa jatkui. He halailivat ja suutelivat, ja neljätoistavuotiaana Tena sanoi, että hän voisi kyllä suostua enempäänkin, jos Raino halusi. Raino epäröi, ja kun hän puhui asiasta isälle, isä oli neuvonut odottamaan, kunnes Tena itsekin haluaisi. Mutta sitten oli tapahtunut se, mikä oli erottanut heidät toisistaan.

Raino ravistautui irti ajatuksistaan, otti pari askelta kynnykseltä kirjastoon ja sanoi hiljaa: – Isä.

Verraka kääntyi ja hymyili.

- Ajattelin juuri sinua, hän sanoi.

- Et kai kirjoittanut minusta? Raino kysyi.

- En sentään, Verraka sanoi. - Mutta tein yhteenvetoa kirjasta, jossa pohdittiin, miten hyvässä tarkoituksessa tehty teko voi tuottaa pahaa, ja pahoissa aikeissa tehty aiheuttaakin hyvää. Ja tulin ajatelleeksi, että ei tietenkään ollut kaunista eikä hyväksyttävää käydä Memnon ilotaloissa piittaamatta mitään siitä, että siellä olevat naiset luultavasti eivät pitäneet työstään. Mutta siksi minulla on nyt sinut.

Raino naurahti ja huomautti: - Jonkun mielestä olisi voinut olla ikävä seuraus, että viisitoistavuotias huonokäyttöksinen kakara tuli kertomaan olevansa poikasi.

- Pidin sinusta heti, Verraka sanoi.

- Tunnut nykyisin pitävän kaikista, Raino sanoi. - En ole huomannut sinun suhtautuvan torjuvasti kehenkään, kun olet alkanut tulla toimeen Dotarinkin kanssa.

- Dotar saa minut vieläkin ärsytettyä, jos hän vaivautuu yrittämään, Verraka sanoi. - Mutta toisaalta viihdyn hänen seurassaan. Häneltä minun ei tarvitse peitellä heikkouksiani, hän näkee ne niin selvästi.

Verraka siirsi papereita hiukan syrjään ja sanoi: - Kokous siis päättyi, koska olet jo tässä. Mitä siellä sovittiin?

- Kokous on kesken, ja pahasti onkin, Raino sanoi. - Moiri lähetti minut pyytämään, että tulisit sinne.

Verrakan otsalle nousivat pienet rypyt, jotka silisivät nopeasti, mutta Raino ehti huomata ne.

- Sanoin jo Moirille, että en halua osallistua, Verraka totesi.

- Moiri lähetti silti minut pyytämään, että tulisit, Raino sanoi. - Hän tarvitsee sinun mielipiteesi.

Verraka järjesteli pöydällä olevia papereita eikä noussut tuolista.

- Dotar on siellä, hän sanoi. - Meillä on sama mielipide, ja Dotar osaa esittää sen selkeämmin kuin minä.

- Dotar ei ole sotilas, Raino sanoi. - Moiri haluaa, että tulet kertomaan sen, minkä tiedät sotilaana ja sotaa johtaneena päällikkönä.

Verraka nousi, heitti viitan olkapäilleen ja sammutti öljylampun. Kirjaston hämärä syveni.

- En pidä tästä, hän sanoi. - En haluaisi muistaa niitä asioita enkä varsinkaan puhua niistä. Muutin tänne Sirpiin ja toivoin voivani unohtaa sen, mitä olin Vuorimaassa. Mutta ne asiat seuraavat minua, ja kai minun on hyväksyttävä se.

Pihalla paistoi keskipäivän aurinko, joka hetkeksi häikäisi hämärään tottuneet silmät. Päivät olivat jo alkaneet lyhentyä, sillä lähestyttiin kolmannen kuivakuun puoliväliä, mutta pahimmat helteet olisivat vielä edessä. Kooran linnan vaaleat kalkkikiviseinät säilöivät kuitenkin itseensä öisin viileyttä ja tuntuivat päivisin kilpinä torjuvan auringon lähettämät nuolet, joten lämpö ei sisätiloissa ollut tukahduttavaa.

Julkisen puolen pääovi oli auki, niin kuin se oli usein päivisin, ja oven luona seisoskeli kaksi sotilasharjoittelijaa. Molemmat tervehtivät Verrakaa kohteliaasti, mutta Rainon kanssa he olivat jo äsken vaihtaneet tervehdykset.

Moirin työhuoneeseen olisi päässyt myös suoraan pihalta, mutta koska pääovi oli auki, Verraka ja Raino menivät sinne sitä kautta. He päätyivät ensin suuren valtaistuinsalin hämäryyteen ja sitten sen länsiseinässä olevalle ovelle, jonka Raino avasi koputtamatta, heitähän tiedettiin odottaa.

Moirin työhuoneen neuvottelupöydän ympärillä istui viisi miestä. Koolla oli Sirpin ylin sotilasjohto, ja lisäksi Dotar, joka oli mukana maailmanpolitiikan asiantuntijana. Moiri, joka Sirpin hallitsijana oli myös sotavoimien ylipäällikkö, ei ollut sotilasarossa, vaan samanlaisessa värjäämättömässä pellavapuvussa kuin Raino, Verraka ja Dotarkin. Moirin alipäälliköt sen sijaan olivat kumpikin sotilasarossa, Kareta perinteisessä sirpiläisessä ja Same värikkäämmässä ja koristeellisemmässä, joka oli suunniteltu viitisen vuotta sitten tulleen suuren uudisasukkaiden joukon maun mukaiseksi. Lisäksi oli Sirpin itsehallintoalueen päällikkö Tore, jolla oli sirpiläisen asunsa lisukkeena kauniisti koristeltu vuohennahkainen liivi.

Kaksi tuolia oli vapaana, ja Raino ja Verraka asettuivat istumaan niihin. Pöydällä oli lajitelma aseita ja suojarahusteita. Verraka vilkaisi niitä, ja Raino ehti huomata hänen ärtyneen ilmeensä, joka nopeasti katosi.

- Mihin minua tarvitaan? Verraka kysyi. - Kareta ja varmaan muutkin päälliköt tietävät aseista kaiken sen minkä minäkin, ja Dotar osaa selittää paremmin kuin minä sen, mitä rauta-aseiden valmistuksen leviäminen vaikuttaa sodankäyntiin.

- Minäkin tiedän sen verran, että ne ovat köyhän miehen aseita, Moiri sanoi. - Rauta on halpaa, sillä sellaista kiveä, josta sitä voi erottaa, on saatavilla paljon. Mutta rautamiekat ovat olleet yleensä heikkolaatuisia, ja parhaatkin korkeintaan tavallisen pronssimiekan veroisia. Huolestuttavaa on vain se, että niillä voidaan vähäisin kustannuksin varustaa hyvin suuria sotilasjoukkoja.

- Annoit kuitenkin kolme vuotta sitten merikauppias Lentille luvan palkata miehiä erottamaan rautaa Kooravuoren kivistä, Dotar huomautti. - Sanoin jo silloin, että siitä raudasta tullaan tekemään aseita.

- Kaivoskylän toiminta oli hiipumassa, Moiri puolustautui. - Jalokiviä ei enää löytynyt niin paljon, että niiden louhinta olisi ollut kannattavaa. Raudasta voidaan tehdä hyödyllisiä työkaluja ja talousesineitä. Annoin Lentille luvan palkata seppiä valmistamaan rautaesineitä, mutta kielsin aseiden valmistamisen.

- Ne olivat sellaisia aseita, joita me emme tarvitse, Kareta sanoi. - Mutta nyt Lentin palveluksessa on mies, joka osaa käsitellä rautaa jollain erityisellä tavalla. Kun Lenti esitteli minulle hänen tekemiään puukkoja, ymmärsin heti, miten tehokkaita miekkoja ja tikareita tuolla menetelmällä tulisi. Moirin luvalla tilasin nämä kaksi miekkaa tutkittavaksi. Ne ovat parempia kuin paraskaan pronssista valmistettu. Kokeile niitä, Verraka, ja selitä Moirille niiden edut.

Verraka ei tehnyt elettäkään tarttuakseen niihin.

- Tiedän nuo aseet, hän sanoi. - Niitä on jo vuosikymmeniä valmistettu jossain idässä. Niihin tarvittava rauta käsitellään salaisella menetelmällä, ja tuloksena on sellaista, mitä nimitetään lujaraudaksi. Lujarautaisia aseita kulkeutui toisinaan Vuorimaahankin, mutta ne olivat hyvin kalliita. Onneksi, sillä ne ovat todella tehokkaita.

- Kokeile niiden teriä, Kareta vaati.

- Tiedän, millaisia ne ovat, Verraka sanoi. - Kerran yhteenotossa tasankolaisten kanssa vastustajallani oli sellainen. Hän ei hyötynyt siitä silloin mitään, sillä tavoitin hänet heittokeihäälläni. Miekka putosi hänen kädestään maahan. Minun tapani ei ollut jäädä keräämään saalista, se oli muiden tehtävä. Nappasin kuitenkin miekan käteeni ja huomasin heti, että se oli rautamiekaksi yllättävän hyvä. Pian totesin sen edut, ja käytin sitä useita vuosia, kunnes se jäi jonkun muun saaliiksi haavoittuessani Sumuvuorten solan luona.

Raino totesi isänsä äänen muuttuneen kovaksi ja kylmäksi. Kareta ei ilmeisesti huomannut sitä, vaan suostutteli: - Kokeile, miten teräviä ne ovat.

- Älä painosta Verrakaa, Dotar sanoi. - Kuulithan, että hän vakuutti jo tietävänsä sen yhtä hyvin kuin me kaikki muutkin.

- Sinä tuskin tiedät aseista juuri mitään, Kareta totesi ylimielisesti.

Dotar nosti hihaansa ja otti esiin tikarin. Hän ojensi sen Karetalle ja sanoi: - Tämä on lujarautaa. Raudan huonoista puolista on jäljellä vain ruostuvuus, tätä joutuu puhdistamaan ja öljyämään.

- Sinulla ei saisi olla tikaria, Moiri huomautti. - Sirpissä vain sotilaillamme on lupa kantaa asetta.

- Niin tosiaan, Dotar myönsi nolostuneena. - Ei ole tullut mieleeni, että rikon lakia. Totuin jo ollessani oppilaana Metallin jumalan temppelissä kantamaan tikaria hihassani, siellä kaikki tekivät niin. Tuon rautatikarin ostin ollessani Metallin jumalan ylipappi. Sitä on käytetty vähän, mutta sillä on pelastettu ihmishenki ainakin kerran, kun olin antanut sen Aken palvelijan käyttöön isäntänsä suojelemiseksi. Se on ollut jonkinlainen muistoesine, tai melkein kuin koru, vaikka onkin kätkössä. Vain kerran olen uhannut sillä ihmistä.

Kareta ojensi tikarin takaisin Dotarille. Dotar antoi sen Moirille ja kysyi: - Voinko luovuttaa sen sinulle tässä? Tarkoitukseni ei ollut rikkoa lakia, en vain tullut ajatelleeksi, että minulla ei ole lupaa täällä omistaa asetta.

- Koska se on muistoesine, pyydän asevaraston hoitajaa pitämään siitä hyvää huolta, Moiri sanoi. - Jos haluat lahjoittaa sen jollekin, joka voi käyttää sitä luvallisesti, tai päätät lähettää sen pois Sirpistä, voit hakea sen häneltä.

Same otti toisen pöydällä olevista rautamiekoista käteensä ja tunnusteli sitä.

- Jos tällaisia alkaa olla muilla, mekin tarvitsemme näitä, hän sanoi. - Aseistus ei koskaan saa olla heikompa kuin vastapuolella.

- Ne ovat toistaiseksi kallista tuontitavaraa, Dotar sanoi. - Mutta halpoja rauta-aseita valmistetaan jo ainakin Tasangolla ja Iisipissä, ja jossain vaiheessa leviää varmasti myös tieto siitä, miten nämä tehokkaammat aseet tehdään. Emme voi estää kehitystä, mutta sitä pitäisi kuitenkin jarruttaa.

- Meidän on pysyttävä kehityksessä mukana, Same sanoi. - Ja nyt, kun Sirpissä on mahdollisuus olla kehityksen kärjessä, tuo mahdollisuus pitäisi käyttää hyväksi.

- Valitettavasti joudun olemaan samaa mieltä, Tore totesi. - Meillä ei tosin ole itsehallintoalueella omaa sotajoukkoa, mutta joudumme puolustautumaan rannoillemme tulevia ryöstelijöitä vastaan. Olisi hyvä, jos meillä olisi mahdollisimman tehokkaat aseet.

Verraka nousi äkkinäisellä liikkeellä. Hänen tuolinsa kolahti, kun hän siirsi sen syrjään. Hän katsoi Moiria ja kysyi: - Miksi minun on oltava kuuntelemassa tätä? Olet ylipäällikkö, ja olet kuullut muiden päällikköjen mielipiteet. Jos et hyväksy niitä, sano se heille. Jos hyväksyt, sano se. Asia ei kuulu minulle.

- Minä halusin sinut tänne, Kareta sanoi. - Moiri luottaa sinun asiantuntemukseesi. Nämä miekat ovat tehokkaita aseita, ja niiden valmistaminen Kooravuorella on meidän etumme, kunhan pidämme itsellämme etuosto-oikeuden ja kiellämme myynnin meille vihamielisiin maihin. Sinun pitää selittää se Moirille.

- Pitääkö minun? Verraka kysyi.

Kareta ei ilmeisesti huomannut Verrakan ivallisuutta eikä hänen ärtynyttä ilmettään, vaan otti pöydältä yhden kilvistä ja tarjosi sitä Verrakalle sanoen: - Pitele tuota.

- Nyt erehdyt pahasti, Verraka sanoi kylmällä äänellä. - En ole sotilaspalvelijasi.

Kareta naurahti hieman epävarmasti ja sanoi: - Et tietenkään ole, mutta voit kai pitää kilpeä hetken. Kokeilisimme, millaista jälkeä tuo miekka tekee.

Raino katsoi huolestuneena isäänsä, jonka silmät olivat muuttuneet sellaisiksi, että ymmärsi, miksi häntä joskus oli sanottu Jääsilmäksi. Hänen kasvonsa olivat ilmeettömät samalla tavalla kuin Rainon Vuorimaassa näkemillä Ukkosjumalan patsailla, joiden mallina Verraka oli ollut. Hän oikaisi pitkän, hoikan vartalonsa, heilautti olkapäille ulottuvia vaaleita hiuksiaan, ja sanoi Karetalle: - Kokeillaan sitten, mutta pitele sinä kilpeä.

Hän heitti viittansa tuolille ja otti itselleen miekan, mutta nappasi myös toisen, ja heitti sen Karetalle. Kareta sieppasi sen ilmasta käteensä ja kysyi: - Mitä minä tällä?

- Puolustaudut, Verraka sanoi. - Aion kokeilla tätä miekkaa kunnolla.

- Ei teriä kannata iskeä vastakkain, Kareta sanoi. - Molemmat aseet vaurioituvat.

- Luuletko puhuvasi lapselle? Verraka kysyi. - Jos haluat säästää terää, torju lappeella.

- Mitä sinä aiot? Kareta kysyi huolestuneena.

- Aion kokeilla miekkaa siihen, mihin se on tarkoitettu, Verraka sanoi. - Sillä pistellään ihmiseen haavoja ja leikataan ihmislihaa.

Hän punnitsi rautamiekkaa kädessään ja heilautti sitä kokeeksi. Hän hymyili suullaan, mutta hänen silmissään ei ollut hymyä.

- Olen tosiaan nyt yhtä heikko kuin poikaikäisenä, kun aloin harjoitella aseiden käyttöä, hän sanoi. - Mutta olen

usein taistellut niin väsyneenä, että olen ollut vielä voimattomampi. Silloin ratkaisee taito.

- Mitä sinä aiot? Kareta kysyi uudestaan.

- Aion leikata lihaa, Verraka sanoi. - Suojaa oikea olkapääsi, muuten isken siihen.

Kareta kohotti kilpensä kuin ei olisi muistanut, että Verrakan miekkakäden olkapää oli vaurioitunut, eikä hän olisi pystynyt heilauttamaan miekkaa yläkautta. Verraka nauroi ja iski poikittaislyönnin. Miekka kumahti kilpeen, mutta ei rikkonut sitä.

- Lopettakaa, Moiri huusi.

- Mehän vasta aloitimme, Verraka sanoi.

- Niin aloitimme, Kareta sanoi, ja hänen äänessään oli raivoa. - Verraka kuvittelee olevansa sellainen sankari kuin hän oli ennen, mutta opetan hänelle, että hän ei ole sitä.

- Sopii koettaa, Verraka sanoi. - Mutta muista, että sinulla on aina ollut puutteita harkintakyvyssä.

Moiri nousi, mutta Tore vetosi: - Älä keskeytä, eivät he toisiaan tapa.

Verraka vetäytyi hiukan taaksepäin ja sanoi: - Tule nyt antamaan se opetus, Kareta. Olen innokas oppimaan. Yritä saada minulta miekka pois. Iske minun miekkakäteeni, sehän riittää.

Raino tiesi, mihin Verraka pyrki. Tavoitellessaan Verrakan oikeaa puolta Kareta joutuisi kääntymään hiukan ja jättämään oman oikean puolensa suojaamatta.

Kareta meni ansaan.

- Pyysit tätä itse, hän huusi, ja heilautti miekan yläkautta kohti Verrakan olkapäätä. Verraka oli odottanut juuri sitä. Hän otti nopean askeleen vasemmalle, kääntyi ja iski poikittaislyönnin Karetan suojattomaksi jääneeseen oikeaan olkavarteeseen. Kareta karjaisi kivusta ja suuntasi Verrakaan iskun, joka olisi osuessaan voinut olla tappava.

Verraka ehti kohottaa miekkansa torjumaan, mutta se iskeytyi hänen kädestään, eikä hän nostanut sitä, vaan odotti aseettomana. Kareta seiso i hetken hämmentyneenä ja sanoi sitten: - Anteeksi, menin kai hiukan pois tolaltani.

- Ei se mitään, niin minäkin, Verraka sanoi.

He katsoivat toisiaan, ja sitten kumpikin naurahti.

- Olin jo ehtinyt unohtaa, miten herkästi kiivastut, Kareta sanoi. - Mutta sitä en tiennyt, että minäkin osaan raivostua sinulle noin. Totuinhän Vuorimaan kuninkaana siihen, että teit armeijan ylipäällikkönä päätöksiä, jotka vain ilmoitit minulle, etkä kysynyt lupaa, niin kuin sinun olisi pitänyt. Hyväksyin omavaltaisuutesi ja mukauduin päätöksiisi. Ei se varmaan johtunut vain siitä, että sotilaat tottelivat sinua, ja olisit koska hyvänsä voinut ryhtyä kapinaan ja syrjäyttää minut. Tiesin, että olet voimakkaampi ja viisaampi kuin minä.

- Ja nyt, kun en enää ole voimakkaampi, arvelit voitasi komennella minua, Verraka täydensi.

- Siltäkö sinusta tuntui? Kareta kysyi. - Siitäkö suutuit?

- Niin kai, Verraka sanoi. - Vaikka en minä aina tiedä itsekään, mistä se raivo tulee. Mutta näytähän haavaasi. Arvelin, että se minun nykyisillä voimillani jäisi pinnalliseksi.

Kareta nosti rikkoutunutta ja vereen tahrautunutta hihaansa. Verraka otti vyötäskustaan pienen liinan ja kävi kostuttamassa sen vedellä. Sitten hän palasi tarkastelemaan haavaa. Myös Moiri, Same ja Tore tulivat katsomaan, mutta Dotar ja Raino jäivät istumaan.

- Tähän tulee aikamoinen arpi, Verraka sanoi haavaa puhdistessaan.

- Oma syy ni, Kareta sanoi. - Jätin suojaamatta, ja taitosi ovat selvästi tallella.

Verraka hymähti ja totesi: - Eivät ne ole kadonneet, eivätkä valitettavasti muistotkaan. Mutta haavaa en osaa käsitellä tämän paremmin. Parantajaa ei varmaan tarvitse vaivata. Oosa on kotona, käy hänen luonaan, hän hoitaa tämän. Pyydä samalla minun paidoistani itsellesi puhtas vaate ja jätä tuo pestäväksi ja paikattavaksi.

- Niin kai on paras, Kareta sanoi. - Areno ei juoruaisi, mutta paikalla voi olla toinen parantaja tai joku apulaisista, eikä tästä haavasta kannata tehdä yleistä puheenaihetta.

Tore oli ottanut kilven ja tutki sitä. Moirilla oli toinen miekoista ja Samella toinen.

- Verrakan miekan jälki näkyy tuossa, Tore sanoi. - Verrakan kunto on käsittääkseni sellainen kuin hänen ikäisellään tavallisella miehellä on. Isku on kuitenkin vaurioittanut kilpeä niin kuin tekisi hyvin voimakas isku minun aseellani.

- Tämä on Verrakan käyttämä miekka, Moiri sanoi. - Terä on kunnossa.

- Torjuin lappeella, Verraka huomautti.

- Karetan käyttämän miekan terässä on iskun jälki, Same sanoi. - Ei kuitenkaan kovin paha. Nämä ovat hyviä aseita. Moiri, näiden valmistaminen ainakin meidän tarpeisiimme on sallittava.

- Minusta alkaa tuntua, että Dotar ja Verraka ovat oikeassa, Moiri sanoi. - Emme voi estää kehitystä, mutta voimme jarruttaa siirtymistä tehokkaampiin ja vaarallisempiin aseisiin, kun emme valmista niitä. En ole kuitenkaan vielä tehnyt päätöstä. Jatkamme kokousta sitten, kun Karetan haava on hoidettu.

- Minua ei varmaan enää tarvita, Verraka sanoi. - Paha olonikaan ei ole mennyt kokonaan ohi. Haen Arenolta lääkkeen, joka auttaa siihen, ja vetäydyn sitten kotiin.

Moiri nyökkäsi, vaikka Verraka ei pyytänytäkään lupaa poistua, niin kuin hänen olisi pitänyt tehdä. Moiri ei tavannut käyttää valtaansa tarpeettomasti, ja Verrakan suhteen hän oli erityisen joustava.

Verraka meni ulos pihan puolella olevasta ovesta. Kareta oli jo valtaistuinsaliin johtavalla ovella, mutta kääntyi pyytämään Rainolta: - Tule minun kanssani Oosan luo. En mielelläni ole hänen kanssaan kahden kesken.

Raino katsoi kysyvästi Moiria.

- Voit mennä, ja saat pitää loppupäivän vapaata, Moiri sanoi.

Luku 2

Raino ja Kareta kulkivat valtaistuinsalin läpi pohjoiskäytävälle.

- Olen luullut, että sinä ja Oosa olette läheiset ystävät, Raino sanoi.

- Olemmehan me tavallaan, Kareta sanoi. - Hän asui monta vuotta minun ja Lisin luona melkein kuin perheenjäsenenä ja hänen poikansa Erina kasvoi yhdessä meidän lastemme kanssa. Mutta koska hän kuulee ajatukset, tunnen aina itseni vaivautuneeksi hänen seurassaan.

Rainoa ei enää pitkään aikaan ollut häirinnyt Oosan kyky kuulla ajatuksia. Oosan itsensä mielestä se oli luonnollinen ominaisuus, kaikilla Sirpin alkuperäiskansaan, arkoihin, kuuluvilla oli se. Oosa yritti kuitenkin olla hienotunteinen eikä tavannut paljastaa huomaamiaan ikäviä ajatuksia. Pahantahtoisia mietteitä kuullessaan hän tuli surulliseksi. Karetan vaivautuneisuus Oosan seurassa saattoikin johtua siitä, että Karetan ajatukset pahoittivat aika usein Oosan mielen.

Käytävän pohjoissivulla oli vierashuoneita ja kylpytiloja. Niiden jälkeen oli suora yhteys pihalle, ja sieltä tuli valoa käytävän loppupäähän. Eteläisivulla oli hallitsijan edustustiloja ja hänen yksityisasuntonsa. Niiden jälkeen oli kaksi ovea, joista ensimmäinen johti Rainon huoneeseen ja toinen Verrakan ja Oosan asuntoon. Rainon huoneesta pääsi toisen oven kautta Verrakan ja Oosan keittiöön, joten Raino eli hiukan kuin

omassa rauhassa, mutta toisaalta kuitenkin isänsä ja tämän vaimon kanssa perheenä.

Oosa avasi oven jo ennen kuin he ehtivät sen luo. Kareta ja Raino olivat kävelleet keskustelematta, mutta Oosa kuuli ajatukset suunnilleen samalta etäisyydeltä kuin puhe tavattiin kuulla, ja käytävällä käytyjä keskusteluja pystyi sen varrella olevasta huoneesta hyvin seuraamaan.

Oosa käskei Karetan istumaan, kääri hihan ja tarkasteli haavaa. Hän kuunteli samalla Karetan ajatuksia ja sanoi: - Turha sinun on syyttää siitä itseäsi. Et voinut tietää, miten Verraka ärsyyntyisi. Ei sitä osaa ennakoida juuri kukaan, usein ei hän itsekään. Hyvä, että ei tapahtunut mitään pahempaa.

Arka ei koskaan tahallisesti vahingoittanut toista ihmistä, se oli hänelle mahdottomuus. Se oli varmasti yksi syy siihen, että heitä oli jäljellä todella vähän, Sirpissäkin vain muutama. Arat eivät olleet pystyneet puolustautumaan sitä ihmislajia vastaan, joka oli levittäytynyt kaikkialle, ja edusti mielestään ainoa oikeaa ihmistä. Arat olivat oudoksuneet heitä ja alkaneet siksi nimittää heitä oudoiksi. Mutta arkojen tavoin Oosakin suhtautui kärsivällisesti outojen kummallisiin erikoisuuksiin kuten keskinäisiin taisteluihin, ja ryhtyi rauhallisesti korjaamaan seurauksia. Hän meni asunnon pieneen keittiöön, avasi kaapin ja otti sieltä muutamia purkkeja. Sitten hän latoi kookkaita kuivuneita lehtiä astiaan, kaatoi niiden päälle vettä ja sekoitti toisessa astiassa kirpeältä tuoksuvaa jauhetta pieneen nestetilkkään. Hän työskenteli yhtä levollisena kuin valmistaessaan ruokaa tai tehdessään käsitöitä. Sitten hän kehotti Karetaa riisumaan paitansa ja pyysi Rainoa tuomaan vaatearkusta jonkun Verrakan paidoista.

- Haava vaikuttaa puhtaalta, hän sanoi. - Sen voi sulkea, mutta jonkin aikaa pitää varoa käsivarren liikuttamista, koska tuossa kohdassa oleva haava aukeaa herkästi.

- Et kai laita siihen mitään inhottavia nipistimiä? Kareta kysyi.

- En, Oosa sanoi. - Asettelen haavan reunat kohdalleen, ja liimaan nämä lehdet siihen päälle. Ne irtoavat muutaman päivän kuluttua, mutta silloin haava on jo ehtinyt aloittaa paranemisen.

Liimana käytetty neste ehkä kirveli, sillä Kareta irvisti hiukan. Oosa naurahti ja haki sitten kangasta, jonka hän kiersi Karetan olkavarren ympärille.

- Tekisin mielelläni kantositeenkin, hän sanoi. - Se auttaisi käden pitämistä liikkumattomana.

- Ei näin pientä haavaa kannata kovin suurellisesti hoitaa, Kareta sanoi pukiessaan Rainon avustamana paitaa ylleen. - Minun pitää mennä jatkamaan kokousta. Yritän vielä saada Moirin ymmärtämään, että on välttämätöntä hankkia parhaat mahdolliset aseet. Sirpin armeija on pieni, ja tätä saarta on vaikea puolustaa, jos tänne hyökätään.

- Lentin tavoitteena on päästä valmistamaan rauta-aseita laajaan vientiin, Raino sanoi. - Kotimarkkinat eivät riitä hänelle. Ja hän haluaisi ryhtyä valmistamaan myös niitä halvempia jokamiehen aseita. Niille olisi kysyntää. Hän on sanonut taivuttavansa tavalla tai toisella Moirin suostumaan, ja hän on jo saanut tuekseen useita muita merikauppiaita, joille hän on lupailut osuutta hankkeeseen. Siksi Moirin epäröinti on hyvin ymmärrettävää. Hän haluaisi pitää Sirpin erossa kansainvälisestä asekaupasta.

- Merikauppiaiden pitää totella Moiria, Kareta huomautti. - Jos Moiri sanoo, että aseita saa valmistaa

vain Sirpin armeijan käyttöön, heidän on tehtävä niin.

- Kyllä, periaatteessa, Raino sanoi. - Mutta käytännössä merikauppiaille on oikeastaan enemmän valtaa kuin Moirilla, sillä heidän yhteenlaskettu varallisuutensa ylittää moninkertaisesti sen, mitä Sirpin valtiolla on käytössään, ja Sirpin hyvinvointi on merikauppioiden varassa. He työllistävät väestöä laivoihinsa ja varastoihinsa ja ostavat maataloudesta ja käsityöläisiltä ylituotannon vientiin, ja heiltä kerätyillä veroilla on mahdollista kustantaa köyhäinhuolto, sairaanhoito, järjestyksen valvonta ja paljon muuta. Jos merikauppioiden asema täällä tehdään vaikeaksi, kovin moni heistä ei epäröisi siirtyä muualle. Heidän toimintaansa pitää ohjailla ja valvoa, mutta se on tehtävä suostuttelemalla heidät yhteistyöhön.

- Huomaan selvästi, että Moiri ja Dotar kouluttavat sinusta seuraavaa hallitsijaa, Kareta sanoi ivallisesti. - Siksihän olet mukana melkein kaikissa Moirin johtamissa kokouksissa.

Raino tunsi itsensä kiusaantuneeksi, kuten aina silloin, kun tuo asia tuli puheeksi.

- Moirilla on liikaa tehtäviä, hän sanoi. - Moiri on siksi vähitellen siirtänyt helpoimpia niistä muille, joitakin minullekin. Ehkä minulle aikaa myöten annetaan vaativampiakin tehtäviä, mutta en ole ollenkaan varma siitä, että minusta suunnitellaan Moirin seuraajaa. Siihen on muutama muukin sopiva ehdokas, ja joka tapauksessa sitten, kun Moirille valitaan seuraaja, siitä päättää kansankokous.

- Moni ajattelee, että se tehtävä sopisi Tenaalle, Kareta sanoi. - Tena on nuori, mutta hän muistuttaa Tessiä, joka nyt olisi hallitsija, jos hän ei olisi kuollut juuri ennen valintakokousta, jossa Moiri sitten äänestettiin hallitsijaksi. Minäkin ajattelen joskus nähdessäni Tenaan

kulkevan koiransa kanssa, että he ovat aivan kuin Tessi ja hänen koiransa.

Raino oli kuullut monen muunkin vertaavan Tenaan koiraa Sinitähteä Tessin seurassa liikkuneeseen Sumiin. Sirpissä ei tavattu pitää kotikoiria, vaan koirat vaeltelivat puolivilleinä. Vaikka joitakin koiria saatettiin ruokkia ja ne hakeutuivat ihmisten luo, oli harvinaista, että jollakin oli vakituisena seuranaan koulutettu ja hyvätapainen koira.

Käytävästä kuului askelia, ja Oosa avasi oven Verrakalle. Verraka tuli huoneeseen ja kysyi: - Täälläkö jo mietitään Moirin seuraajaa? Eikö se ole turhan aikaista?

- Moiri vaikuttaa väsyneeltä, Kareta sanoi. - Hän on alkanut puhua, että haluaisi siirtyä syrjään.

- Vaikeat ajat ovat tulossa, Raino sanoi. - Tarvitsemme Moirin kokemusta ja kykyä ratkaista asiat järkevästi ja kuitenkin oikeudenmukaisesti.

- Moiri on ollut hallitsija kolmisenkymmentä vuotta, Kareta sanoi. - Vähemmän aikaa minulta meni siihen, että väsyin hallitsemaan Vuorimaata ja sen riiteleviä kansanryhmiä ja kapinoimaan halukkaita päällikköjä. Verraka päätyi vielä nopeammin jättämään ylipäällikön tehtävät, mutta hänellä olikin raskaampi työ, koska hän toteutti sellaisetkin kurinpalautukset, jotka jätin hänen suoritettavikseen puuttumatta itse käytännön toimintaan.

- Halusin pitää sinut erossa likaisimmasta työstä, Verraka sanoi. - En olisi suostunut palvelemaan sellaista kuningasta, joka olisi syyllistynyt pahimpiin minun tekemiini julmuuksiin.

Oosa katsoi Verrakaa huolestuneena. Verraka huomasi sen ja sanoi: - Tämä menee kohta ohi, sain Arenolta rauhoittavaa lääkettä. Mutta vielä nyt en saa mielestäni niitä muistoja, mitkä miekkaan tarttuminen toi esiin kuin ne olisivat tapahtuneet aivan äsken. Millaista on työntää

miekan kärki ihmisen kurkkuun ja nähdä hänen äkillinen kauhunsa, joka nopeasti päättyy kaatumiseen ja korinaan. Tai viiltää auki vatsa, ja kuulla huuto ja tietää, että en ehdi edes lopettaa hänen kärsimyksiään, minun on otettava seuraava vastustaja.

Raino vilkaisi Oosaa, ja totesi, että Oosa kuunteli levollisena. Tapahtuneet tosiasiat eivät kauhistuttaneet häntä, häntä olisi järkyttänyt vain se, jos kertoja olisi nauttinut julmia tekoja muistellessaan tai suunnitellut tekevänsä jollekin pahaa.

Kareta pudisti päätään.

- Niitä asioita ei pidä ajatella, hän sanoi. - Kovat otteet olivat välttämättömiä. Jos vihollisia ei olisi torjuttu ja kapinoita kukistettu, olisi tapahtunut paljon pahempaa. Minä toimin ehkä joskus harkitsemattomasti, ja jouduit korjaamaan myös minun liiallisen kiivauteni seurauksia. Mutta ylipäällikkönä suojelit Vuorimaan kansan valtaosaa, joka halusi elää rauhassa.

- Niin yritin silloin ajatella, Verraka sanoi. - Enää en tiedä, en todellakaan tiedä. Mutta ei puhuta siitä nyt, Kareta. En ole kunnossa, ja raivostuminen voi tulla koska hyvänsä uudelleen. Se on vieläkin lähes ainoa tapa, jolla pystyn purkamaan pahaa oloani.

- Ymmärrän, Kareta sanoi. - Palaan kokoukseen.

Hän lähti, ja Raino kysyi: - Isä, haluatko minunkin menevän pois?

- Ei sinun tarvitse, Verraka sanoi. - Oikeastaan toivon, että jäät. Kareta on nähnyt minut paljon huonomminkin käyttäytyvänä ja Oosa tietää ne asiat, mutta sinä olet ehkä yllättynyt.

- Olen ja en, Raino sanoi. - Olen kuullut tarinoita siitä, miten kiivas olit nuorempana. Ja ehkä jollain tavalla ymmärränkin sinua. Tunnistan sinussa paljon samaa kuin itsessäni.

- Olen huomannut, että luonteissamme on yhtäläisyyksiä, Verraka sanoi. - Olet kuitenkin paljon parempikäyttöksinen kuin minä olin sinun iässäsi.

Oosa järjesteli keittiösyvennyksessä purkkeja ja astioita kaappiin. Sitten hän kaatoi ruukusta vettä vatiin ja upotti Karetan paidan veteen.

- Minä pesen sen, Verraka sanoi. - Sinä joudut kuitenkin paikkaamaan sen, sillä siihen minun taitoni eivät riitä.

- Panen sen likoon, Oosa sanoi. - Onneksi se ei ole niitä Karetan paitoja, jotka on tehty Lisin itse kutomista kankaista, vaan sotilasvaate.

Raino yritti hahmottaa isänsä kolmisenkymmentä vuotta nuorempana.

- Minun iässäni olit jo ylipäällikkö, hän totesi.

- Niin olin, Verraka myönsi. - Ennen sitä olin ollut alipäällikkönä Seloman alaisuudessa, kun vuorimaalaiset tunkeutuivat Sirpiin, ja Seloman alaisuudessa taistelin myös Vuorimaan sisällissodassa, kun Karetasta tehtiin Vuorimaan kuningas. Ennen kuin täytin kaksikymmentä ehdin vielä olla ylipäällikkönä ajamassa pois kemerit, jotka yrittivät tunkeutua Vuorimaahan, ja sen jälkeen jouduimme karkottamaan motut, jotka ylittivät länsirajamme. Jonkin aikaa luulin, että tulisi rauha. Minulla oli jo pieni tytär, ja vaimoni odotti toista lastamme. Suunnittelin, että viettäisin paljon aikaa kotona ja oppisin elämään niin kuin hyvä perheenisä.

- Mutta sitten alkoi Autiomaan sota, Raino täydensi.

- Niin, sitten alkoi Autiomaan sota, Verraka sanoi. - Ja sen jälkeen hyökkäsivät Tasangon kansat pohjoisesta, ja Karetaa vastaan kapinoitiin. Olin niin paljon poissa perheeni luota, että tavallaan menetin vaimoni ja neljä lastani jo ennen kuin he kuolivat tulipalossa.

Raino ajatteli, että isälle oli jäänyt vain nuorin lapsista, vastasyntynyt Meira. Oli vaikea edes kuvitella, miltä sellainen menetys oli tuntunut, mutta Raino ei uskaltanut kysyä siitä mitään.

Verraka meni keittiösyvennykseen ja alkoi pestä Karetan paitaa.

- Minä haen lämmintä vettä, Oosa sanoi. - Ensin on hyvä pestä pelkässä kylmässä vedessä, mutta sitten saippualla, ja saippuasta on kunnolla hyötyä vain lämpimässä vedessä.

- Kyllä minä osaan, Verraka vakuutti. - Laiskuuttani tapaan jättää taloustyöt sinulle, mutta leirioloissa jokaisen sotilaan piti osata huolehtia vaatteistaan, ja päällikön piti näyttää esimerkkiä.

Oosa otti vesiastian ja lähti. Lämmintä vettä sai aina päiväsaikaan linnan keittiöstä. Pesutuvassakin sitä oli, mutta pesutupa oli kauempana. Lähellä olivat kylpyhuoneet, joissa saattoi lämmittää veden, mutta se oli hiukan hankalaa ja hidasta.

Raino meni keittiöön ja katseli, kuinka Verraka käänteli vaatetta vedessä ja paineli sitä. Vesi värjäytyi punaiseksi. Verraka kaatoi sen jäteastiaan ja otti tilalle puhdasta vettä.

- Oliko Kareta hyvä hallitsija? Raino kysyi.

- Ei hän kovin hyvä ollut, Verraka sanoi. - Hän yritti parhaansa, mutta hän oli huono neuvottelija, ja hän päätti herkästi käyttää väkivaltaa pakottaakseen vastustajat tottelemaan. Useimmiten minun tehtäväkseni jäi päätöksen toteuttaminen. Tein sen, koska tiesin, että Karetan vastustajat olisivat olleet vielä huonompia hallitsijoita kuin Kareta oli. Sitten lopulta en enää jaksanut. Jätin asemani alipäällikölleni Rotaalle, ja tulin Oosan kanssa tänne Sirpiin. Päätin, etten koskaan enää käytä asetta edes puolustaakseni itseäni. Sen päätöksen

pidin tähän päivään asti, sillä aseeksi ei ehkä tarvitse laskea puusta taitettua oksaa, jota käytin puolustaessani Enettaa ja Tenaata hyökkääjiä vastaan.

- Ei ole väärin puolustaa ihmisiä, joiden kimppuun hyökätään, Raino sanoi. - Siitä olen aivan varma.

- Olet kai oikeassa, Verraka sanoi. - Minä taas olen täysin varma siitä, että tein väärin haavoittaessani Karetaa tänään. En vielä kukaan oikein ymmärrä, miksi niin kävi. Koko tilanne kyllä ärsytti minua. Minun on hyvin vaikea sietää, että minua komennellaan, joten jo se suututti, että Moiri lähetti hakemaan minut, vaikka olin sanonut, että en halua osallistua siihen kokoukseen. Siitäkin oli turha ärsyntyä, sillä Sirpin hallitsijana Moirilla on oikeus käskää minua, koska olen ottanut vastaan Sirpin kansalaisuuden. Olin silti valmiiksi pahantuulinen, kun Kareta erehtyi sanomaan, mitä minun pitää tehdä, ja käski sitten minut pitelemään kilpeä. On tietysti aivan naurettavaa suuttua tuollaisista pikkuasioista, mutta niin vain kävi.

- Isä, minä ymmärrän, Raino sanoi. - Minäkin suutun joskus aivan turhasta.

- Luulen, että se kuului minun luonteenpiirteisiini syntymästä alkaen, Verraka sanoi. - Vaikka tietenkin asiaa pahensi, että isäni kohteli minua hyvin kovakouraisesti, ja opin vihaamaan ja halveksimaan hänen lisäksi lopulta melkein kaikkia, ja eniten itseäni. Koska halveksin itseäni, uskoin kaikkien muidenkin halveksivan minua. Olin äärettömän loukkaantumisherkkä, ja sain jonkinlaista lievitystä pahaan olooni siitä, että minua pelättiin.

- Olet kertonut siitä, Raino sanoi. - Ja kuitenkin on aivan selvää, että sinua ihailtiin.

Verraka käänteli Karetan paitaa pesuvedessä. Vesi värjäytyi enää vain hiukan.

- Tiesin, että minua ihailtiin, Verraka sanoi. - Tavallaan nautin siitä, mutta samalla ajattelin, että he ihailivat sitä, mitä onnistuin heille esittämään. Harvojen seurassa uskalsin olla edes hiukan oma itseni.

Oosa tuli kuumavesiastiaa kantaen. Raino meni ottamaan sen häneltä.

- Vie se keittiönurkkaukseen jakkaralle, Oosa sanoi.

Raino teki niin, ja Verraka ryhtyi sekoittamaan lämmintä pesuvettä, johon hän lisäsi saippuaa.

- Jos tahroja ei saa pestyä kokonaan pois, voin laittaa niihin kohtiin paikat, Oosa sanoi. - Hiha on joka tapauksessa paikattava, ja paita ei sen jälkeen enää kelpaa kuin kotona käytettäväksi.

- Ainakaan Karetan mielestä, Verraka täydensi.

Sekä Verraka että Oosa saattoivat arkisin käyttää sellaisiakin vaatteita, joissa oli siistit ja asialliset paikkaukset. Monet sirpiläiset tekivät niin, jopa merikauppiaista rikkain, Meeta, ja hänen poikansa Ake noudatti isänsä tapaa.

Verraka tarkasteli pesutulosta ja sanoi: - Taidan ostaa linnan varastosta Karetalle uuden sotilaspaidan. Tämä kelpaa korjattuna vain vaatteeksi, jota voi käyttää kuntoharjoituksissa.

Hän sekoitti huuhteluvettä ja irvisti hiukan nostaessaan kuumavesiastiaa.

- Sattuuko olkapäähäsi? Raino kysyi.

- Vähän, Verraka myönsi. - Torjuessani Karetan miekaniskun jouduin vääntämään sen asentoon, jota se ei oikein kestä.

- Minä voin huuhdella paidan, Raino sanoi. - Sinun pitää nyt lepuuttaa kättäsi.

- Kiitos, Verraka sanoi. - Se Arenon antama lääkekin alkaa vaikuttaa, ja se aina väsyttää hiukan.

Hän naurahti ja lisäsi: - Se vie kiihtymyksen pois, mutta valitettavasti se ei hävitä häpeän tunnetta siitä, mitä tuli tehtyä.

- Toimit luontosi mukaan, Oosa sanoi. - Yritit hillitä itsesi, mutta tällä kertaa se onnistui puutteellisesti. Ei siinä ole mitään häpeämistä.

- Hyvä sinun on puhua, Verraka sanoi hymyillen.

Oosa naurahti kevyesti.

- Niin, hän myönsi. - Minulla on helppoa, koska en pysty tekemään sellaista, mikä aiheuttaisi syyllisyydentunnetta. Teillä oudoilla on vaikeampaa, paljon vaikeampaa.

Verraka heittäytyi huoneen nurkassa olevalle leveälle vuoteelle. Oosa istahti vuoteen laidalle ja silitti kevyellä liikkeellä miehensä käsivartta.

Heillä on toisensa, Raino ajatteli. Minullakin on heidät, ja he kumpikin ovat kiintyneitä minuun, mutta minulla ei ole ketään, joka olisi minulle sitä, mitä he ovat toisilleen.

Hän oli menettänyt Tenaan ja tiesi, että se oli hänen omaa syytään, vaikka hän olisikin halunnut syyttää joko sattumaa tai Lenaa. Tilapäisten naisystäviensä vuoteessa hän oli kyllä pyrkinyt välttämään naisen raskaaksi tekemistä niin hyvin kuin kiihkoltaan pystyi, ja naiset huolehtivat siitä itsekin, ja laskivat varmoja päiviään, jotka oikeastaan eivät olleet kovin varmoja. Lena alkoi kuitenkin odottaa lasta, ja vakuutti olleensa edellisten kuukautistensa jälkeen vain Rainon kanssa. Koska Raino ei ollut halukas menemään naimisiin, hän maksoi sirpiläisen käytännön mukaisesti varallisuuteen suhteutetun sakon, ja suoritti isänsä avustuksella sen sellaisena kuin se oli suurimmillaan, jolloin se kattoi kaiken, mitä Sirpin valtio tapasi maksaa elatusapuna aviottomalle lapselle ja hänen huoltajalleen.

Kuultuaan, että Raino ei menisi hänen kanssaan naimisiin, Lena halusi raskauden keskeytyksen. Sirpiläiset parantajat eivät suostuneet sitä tekemään, koska siihen liittyi monia vaaroja, ja raskaus ja synnytys oli täysi-ikäiselle, terveelle naiselle turvallisempaa. Jos äiti ei halunnut pitää lasta, lapselle olisi järjestetty valtion kustannuksella huoltaja, mutta myös Raino ilmoitti voivansa huolehtia lapsesta, ja häntä auttamaan lupautuivat Oosa ja Verraka ja hänen sisarpuolensa Meira. Lena päätyi kuitenkin juomaan yrttivalmisteeseen, jonka monet sirpiläiset naiset tunsivat. Raskaus keskeytyi, mutta Lena oli kuolla verenvuotoon, ja vaikka hän toipui, Raino tunsu itsensä jonkin aikaa lähes murhaajan veroiseksi. Syvästi häpeissään hän karttoi ensin Tenaata. Kun hän lopulta yritti lähestyä, Tena oli torjuva. Kumpikaan ei puhunut siitä, mitä oli tapahtunut, mutta oli kuin he eivät koskaan olisi olleet toisilleen läheiset ja haaveilleet yhteisestä tulevaisuudesta.